

On eren les dones de la generació *beat*?

El paper de les dones vinculades al moviment *beat* ha quedat eclipsat pel renom dels seus col·legues masculins, però van ser elles les que més van arriscar en rebel·lar-se contra els estereotips socials i culturals. Donar a conèixer el llegat d'aquestes pioneres ha estat l'objectiu de l'autora, que ens explica com ho ha fet.

Per **Laura Ventura Ricart**

Els jerséis negres de coll alt, les boines i les ulleres de sol eren elements típics de la vestimenta *beat*.
Il·lustració: Pepe Robles (Wikiwand).

«Als anys cinquanta, un home podia ser un rebel, però una dona s'exposava que la tanquessin.»

Aquesta pregunta, formulada el 1994 per una assistent a una conferència sobre la generació *beat* a l'Institut de Naropa, Califòrnia, anava dirigida a Gregory Corso, prominent poeta dins el moviment. Ell va respondre que, a aquestes dones, les seves famílies les van tancar en manicomis i se les va sotmetre fins i tot a tractaments amb electroxoc. I és que, als anys cinquanta, un home podia ser un rebel, però una dona s'exposava que la tanquessin. Corso afirmava també que algun dia es parlaria d'elles. Aquest desafiament dona el tret de sortida a «On eren les dones de la generació *beat*?», inicialment un treball d'investigació que vaig articular com una proposta expositiva sobre dotze escriptores de la generació *beat* i que va culminar amb una peça teatral estrenada a l'Antic Teatre de Barcelona (en coproducció amb l'Institut Francesca Bonnemaison).

Quan es parla d'una persona *beat* es fa referència a algú que viu marginalment «al cul del món», amb els ulls ben oberts, insomne, abatut i derrotat (de l'anglès *beaten*). El terme admet també una accepció musical, atès que el *beat* és el ritme del jazz i del *bebop*.

A finals dels anys quaranta i, sobretot, en les dècades dels cinquanta i els seixanta, els Estats Units es troben immersos en la Guerra Freda, amb una tensió política constant i l'amenaça d'una guerra nuclear. És el temps de la cacera de bruixes del senador McCarthy, a la recerca de comunistes, terme que inclou lliurepensadors, intel·lectuals i artistes de diversa mena. Després de la Segona Guerra Mundial, els Estats Units experimenten una riquesa sense precedents gràcies a la industrialització dels béns de consum, cosa que fa aflorar una societat materialista reforçada per la propaganda del retorn als valors tradicionals de la família. Aquesta *pre-packaged life*, semblant als productes acabats i embalats en cadena dels supermercats, aboca tota una sèrie de joves a buscar vies alternatives d'expressió.

Jack Kerouac i Allen Ginsberg es troben a la Universitat de Columbia, a Nova York, durant els anys quaranta. Ben aviat es relacionen amb William Burroughs, una mica

Sanna Toivanen, Laura Ventura Ricart i Alba Cabrera, integrants del col·lectiu Dones BEAT i creadores de l'espectacle *Bodily Portraits of Minor Characters*. Fotografia: Monika Frias.

més gran que ells i el qual els introdueix en l'*underground* de l'East Village. Les dones també hi tenen un paper; és més, ajuden a ampliar la visió d'aquest moviment, perquè a temàtiques com les de l'escriptura automàtica, el jazz, la religió i els viatges, n'afegeixen de noves com el matri-

Un moment de l'obra *Bodily Portraits of Minor Characters*, del col·lectiu Dones BEAT, estrenada a l'Antic Teatre el maig de 2021. Fotografia: Javier Abad.

moni i la maternitat, la menstruació i l'avortament. Hi ha molts noms femenins que es poden associar a la generació *beat*, des d'escriptores i poetes fins a muses, filles i parelles. En l'antologia poètica *Women of the Beat Generation*, de Brenda Knight, se n'esmenten més d'una trentena. El present article se centra sobretot en les escriptores. Entre elles, cal destacar noms que donen testimoni d'aquesta generació en les seves novel·les: Diane di Prima (*Memoirs of a Beatnik* i *Recollections of the Life of a Woman*), Hettie Jones (*How I Became Hettie Jones*) i Joyce Johnson (*Minor Characters*). També hi trobem poetes tan icòniques com Elise Cowen i Anne Waldman, Lenore Kandel, Johanna McClure, Janine Pommy Vega, Joanne Kryger i Mary Norbert Körte. També cal afegir-hi, com a precursors, Ruth Weiss i Denise Levertov. Aquestes dones han estat clau en el desenvolupament del llegat literari *beat*; avui en dia, algunes d'elles encara escriuen. Les seves vides iconoclastes van costar per costat amb el seu treball literari. Es podria dir que van ser autèntiques representants de l'essència *beat* perquè, primerament, mai no van arribar a la popularitat massiva dels seus col·legues masculins i, per tant, sempre es van quedar al marge. Si es parla de rebel·lió contra les expectatives conformistes de l'època, les dones de la generació *beat* demostren que s'arriscaren més que els homes, ja que hi tenien més per perdre. Per a un home blanc de classe mitjana-alta era fàcil trencar les normes i ser un rebel.

Per a les dones, a causa de la constant marginalització històrica a què havien estat sotmeses, resultava molt més dur i a la vegada molt més valent. No van tenir un nucli o una xarxa de sororitat; faltava la companyonia, la fraternitat fortament masculina dels poetes homes que es filtrava en la seva literatura. Joyce Johnson ho plasma en la seva novel·la autobiogràfica *Minor Characters*: «The whole Beat scene had very little to do with the participation of women as artists themselves. The real communication was going on between the men, and the women were there as onlookers [...]. It was a very masculine aesthetic».

L'èxit que el fenomen *beat* va significar per a alguns artistes masculins i la seva popularitat a la premsa i entre la població jove van portar a la banalització del terme (*beatnik*, barreja de *beat* i Sputnik, s'emprava pejorativament o com a burla) i del seu estil de vida, així com de les idees per les quals havien lluitat. Era una arma de doble tall, que va comportar finalment la seva desaparició. Però les dones van seguir treballant, publicant, donant conferències, participant en l'activisme feminista i mediambiental; la seva lluita, que sempre havia estat doble per la seva condició femenina, ha continuat fins avui dia. Com que sempre es van adherir a aquests ideals i no es van conformar amb la mena de vida que s'oferia a les dones de l'època, mai no van perdre l'essència. Un altre aspecte que cal tenir en compte és el fet que les dones no tenien el domi-

«Aquestes artistes són les que marxen de casa i de vides còmodes.»

ni de la ciutat, els cafès, els locals per recitar poesia en veu alta, ni els carrers al seu abast. Això és així perquè la ciutat no era l'hàbitat de la dona sola o soltera dels anys cinquanta i seixanta; la seva zona era la llar i els suburbis. Aquestes artistes són les que marxen de casa i de vides còmodes; viuen soles o comparteixen pis en barris poc recomanables, i no estableixen nuclis familiars tradicionals.

Diane di Prima ho esmenta en els seus poemes *Song for a Baby-o*, *Unborn* i *Three Laments*, on parla de la dificultat de compaginar la maternitat amb la seva labor com a poeta i de la lluita per fer-se un lloc en el món literari quan es té una responsabilitat domèstica.

El projecte expositiu «On eren les dones de la generació beat?»

Fruit d'un intens treball d'investigació, la proposta expositiva vol donar resposta a la pregunta que fan a Gregory Corso durant la xerrada a l'Institut de Naropa el 1994. Fer-les sortir a la llum, donar-los el focus que mereixen per la seva validesa artística, reivindicar temàtiques que no són habituals, sovint més íntimes, però fugint d'una visió endolcida de la vida i del moviment del qual van formar part.

Les principals actants de la mostra són tres generacions d'escriptores, dotze en total. Se centra, sobretot, en les que Joyce Johnson anomena les «transicionals»: dones nascudes als anys trenta, contemporànies de Kerouac, Ginsberg i Burroughs. Són les artistes que fan de pont entre la rigidesa dels anys cinquanta i l'alliberació dels seixanta. S'hi inclouen, a més, dues artistes nascudes als anys vint (Ruth Weiss i Denise Levertov) i dues de nascudes als quaranta (Anne Waldman i Janine Pommy Vega). És difícil poder identificar i situar les dones *beat* com un conjunt, agrupar-les totes en un sol espai temporal. Així com la comunitat masculina *beat* era tancada i tenia uns lligams forts, per la compartició de treball i inspiració, la femenina era molt més solitària.

Dividida en sis àmbits, l'exposició representa l'espai privat i públic on les artistes es van moure tota la seva vida. A través de la museografia es fan palesos, d'una manera

evocativa i immersiva, temes específics com la llar urbana, el viatge interior, l'obscenitat i la censura, l'activisme polític, el treball autoeditat, el reconeixement als anys noranta i, finalment, la possibilitat d'una intervenció amb artistes catalanes. L'espai en si mateix també es planteja amb una arquitectura concreta, que reflecteix metafòricament la idea d'allò desdibuixat, imprecís, a través d'una estructura de policarbonat transparent corrugat. Cada àmbit és un petit món contingut en si mateix, relacionat amb la temàtica que es tracta.

El projecte escènic *Bodily Portraits of Minor Characters*

La peça teatral *Bodily Portraits of Minor Characters* és una escissió d'aquest projecte expositiu inicial, que se centra en les figures de Diane di Prima i Joyce Johnson. A través de fragments de textos, poemes i el propi cos, es teixeix una cronologia de les seves vivències personals i del moviment *beat* en general des d'una mirada femenina. No es vol imitar fidelment Di Prima i Johnson. Les actrius treballen amb i des dels seus textos per inspirar-se i investigar com representar-los des de l'acció, des del moviment i des de la paraula. L'objectiu és connectar amb els textos des de les mateixes actrius, com a dones creadores, buscar la pròpia essència *beat* i traslladar-la al públic en llenguatge performatiu. Pocs elements físics, susceptibles de revestir un doble ús (la màquina d'escriure que es converteix en maleta, i l'escriptori que ho fa en taula d'operacions), i una atmosfera onírica, una mica a l'estil d'un *speakeasy* o una festa privada, ens traslladen al món *beat* dels anys cinquanta. La llum i la banda sonora de jazz intensifiquen aquesta atmosfera i fan partícip el públic de les seves confidències, els seus estats d'ànim i les seves pors a través dels escrits i els poemes.

Les obres *beat* mai no perden el pols de la modernitat. La crítica i l'esperit de lluita contra l'*statu quo* dels joves dels anys cinquanta són tan vigents com, en l'actualitat, el descobriment de noves maneres de pensar i d'escriure, el sofriment i l'alegria d'estar vius. Aquest sentiment, que s'havia venut com una experiència masculina en el moviment *beat*, demostra que és superat i ampliat per les obres de les seves exponents femenines. ●